

ENERGY STRATEGY OF THE STATE: INDIVIDUAL LEGAL POSITIONS ON PRIVATIZATION OF ENERGY ENTERPRISES

Bityak O. Y.

Legal forms of privatization of integral property complexes in electric energy according to provisions of Energy strategy of Ukraine for the period till 2030 were actualized. Legal forms concession, leasing and rent, offered by the Strategy, are analyzed separately.

Key words: *Energy strategy, privatization of generating companies, electric energy complex, legal forms of privatization.*

УДК.346.2

ФУНКЦІОНАЛЬНІ ЗАВДАННЯ САМОРЕГУЛІВНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ЇХ ЗАКОНОДАВЧЕ ЗАКРІПЛЕННЯ

В. В. Сулова, здобувачка

Національна юридична академія України імені Ярослава Мудрого

Розглянуто проблему формування концептуальних засад господарсько-правового регулювання саморегульовної діяльності і позиції їх суспільного призначення та реалізації ними цілої низки універсальних та спеціальних функцій.

Ключові слова: *саморегульовна організація, делегування організаційно-господарських повноважень, функції саморегульовної організації.*

Постановка проблеми. Правове регулювання суспільних відносин відбувається не в абстрактному середовищі, а у межах визначених фактичних чинників їх існування та розвитку, що підлягають урахуванню через правовий інструментальний формат їх регламентації. Його елементами безперечно є правові засоби, джерела правового регулювання, але головне — це визначення функціональної природи об'єктів і суб'єктів правовідносин та створення правових форм для гармонійного задоволення всіх основних законних інтересів, що виникають у межах зазначених правовідносин. У цьому сенсі нормативно-правове забезпечення діяльності саморегульовних організацій має базуватися на визначенні соціального призначення цього типу юридичних осіб, їх функціональної природи та правових форм і засобів реалізації законних інтересів широкого кола суб'єктів, «включені» у систему

взаємодії з такими саморегульними організаціями. Концептуально можна було б скористатися закріпленою у ГК України тріадою господарських відносин, а саме їх розподілу на господарсько-виробничі, організаційно-господарські та внутрішньогосподарські.

Слід однак, зазначити, що саморегульні організації — феномен перш за все такий, що належить системі організаційно-господарських відносин, адже сама ця організація не є суб'єктом господарювання. Разом з тим у процесі її функціонування виникають різноманітні правовідносини, що є індикатором наявності відповідної систематики суспільних інтересів. По-перше, слід констатувати відносини між саморегульною організацією та її засновниками — суб'єктами господарювання або суб'єктами професійної діяльності. У цьому фрагменті існують як інтереси засновників в отриманні відповідного «сервісу» від саморегульної організації, так власні інтереси останньої щодо її засновників. По-друге, саморегульна організація в системі відносин між державою та суб'єктами господарської або професійної діяльності утворює особливу ланку з організаційно-господарськими повноваженнями, перебуває у фокусі співвідношення приватних і публічних інтересів, які власне вона і має гармонізувати у процесі здійснення саморегульної діяльності. По-третє, можна передбачити й наявність відносин саморегульної організації з іншими саморегульними організаціями, іншими суб'єктами правовідносин, що реалізуються в так званому «горизонтальному форматі».

Актуальність цієї проблеми підтверджено в низці актів законодавства України, головним чином законах України, серед яких «Про цінні папери та фондовий ринок», Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг», «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні», «Про інститути спільного інвестування (пайові та корпоративні інвестиційні фонди)», «Про оцінку майна майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні», «Про кредитні спілки», «Про недержавне пенсійне забезпечення», та ін. Однак тільки частина з них фрагментарно зачіпає проблему визначення функцій саморегульної організації, що демонструє відсутність у законодавця цілісних та системних уявлень, стосовно цього.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Слід визнати, що статей і тим більше монографічних досліджень в українській господарсько-правовій науці практично не опрацьовано. Існують декілька кандидатських дисертацій, що захищені у Російській Федерації, зокрема А. В. Басової, та Д. О. Грачова, які присвячені окремим аспектам правового регулювання діяльності саморегульних організацій. Але жодна з цих робіт не містить системного і концептуального обґрунтування засад правового регулювання саморегульної діяльності.

Формулювання цілей. Усім названим групам суспільних інтересів має координувати система функціональних завдань самого об'єкта правового регу-

лювання — саморегулівної організації, адже тільки навколо таких визначених функціональних завдань можна згрупувати відповідні їм правові засоби та процедури їх застосування, що врешті-решт і впливають на зміст суспільних відносин. Саме тому визначеність із функціональними завданнями саморегулівної організації, що має як тип не тільки юридичну особу, а й суб'єкта організаційно-господарських повноважень, особливо, вельми специфічне місце в системі організації правового суспільного господарського порядку займає базисне концептуальне значення, особливо в процесі законотворчої діяльності.

Виклад основного матеріалу. На нашу думку, саморегулівну організацію призначено виконувати такі функції:

- акумулюючу та об'єднувальну інтересів своїх засновників щодо порядку здійснення ними своєї господарської або професійної діяльності;
- нормотворчу, в межах якої формується, оптимізується власне порядок здійснення господарської або професійної діяльності;
- засновницьку, в межах якої створюються необхідні органи саморегулівної організації, що сприяють здійсненню нею саморегулівної діяльності, а також таку, яка реалізується у формі перетворення саморегулівної організації, що трансформується у більш складні форми в своєму розвитку;
- регулятивну, в межах якої відбувається одна з головних функцій саморегулівної організації, що реалізує її організаційно-господарське призначення, — регулювати діяльність суб'єктів господарювання в межах відповідного ринку товарів та послуг, окремого виду професійної діяльності;
- представницьку, в межах якої суб'єкти господарювання та суб'єкти професійної діяльності фактично виходять на рівень публічних відносин, доносять до держави свої колективні інтереси і вступають у діалог, що має конкретне правове значення;
- контрольну, в межах якої здійснюються контрольні заходи, що забезпечують ефективність цілої низки інших функцій: регулятивної, нормотворчої тощо;
- інформаційно-аналітичну, яку можна розглядати і в самостійному, і допоміжному сенсі, виходячи з того, що інформаційний формат є універсальним чинником будь-якої взаємодії, взаємовідносин. Для виконання саморегулівною організацією низки функцій об'єктивно затребуваною є її інформаційно-аналітична діяльність в інтересах її учасників;
- освітньо-кваліфікаційну, що є в цілому допоміжною функцією, але в умовах постійного зростання рівня конкурентоздатності товарів та послуг, вимогливості суспільства і споживачів набуває дедалі більшого значення;
- судову, що реалізується в межах третейського судочинства, адже розгляд спорів між учасниками саморегулівної організації має стати її додатковою функцією;
- умовно-страхову, що покладається на саморегулівни організації в різних площинах суспільних відносин з її участю як в контексті формування

відповідних накопичувальних грошових фондів для надання допомоги у період кризи чи інших економічних несприятливих періодів господарської діяльності або для компенсації шкоди, завданої споживачам унаслідок діяльності окремих суб'єктів — учасників саморегульвної організації, що загрожує підірванням високої ділової репутації цих суб'єктів на відповідному ринку як таких;

– правоохоронну, що полягає у застосуванні до суб'єктів — засновників господарських санкцій, право на застосування яких делеговано саморегульвним організаціям державою.

На окремі з названих функцій доцільно було б зупинитись докладніше. Так, за змістом своєї діяльності як один з впливових мотивів створення саморегульвної організації є її нормотворча функція. Саме в нормуванні діяльності суб'єктів господарської чи професійної діяльності реалізується лівова частка її суспільного призначення як елемента правового господарського порядку. Однак ця функція реалізується в різних площинах, серед яких слід визначити умовно нормотворчу діяльність, делеговану учасниками «знизу», тобто мається на увазі нормативне регулювання діяльності учасників через ухвалення локальних актів, таких як, наприклад, кодекси поведінки. Нормотворча діяльність може і повинна стимулюватись умовно «зверху», у разі отримання саморегульвною організацією делегованих повноважень. Саме їх реалізація потребує докладної регламентації, і не тільки на нормативному рівні, а й на нормативно-правовому, адже йдеться про реалізацію владних повноважень в організаційно-господарській сфері, де ухвалені рішення мають обов'язковий, юридично значущий і в окремих випадках пов'язаний з несприятливими наслідками характер. На нашу думку, саморегульвна організація мусить виконувати функцію нормотворчого ініціатора в плані підготування відповідних проектів, але самі норми в частині реалізації делегованих державою повноважень мають набути юридичної сили — сили саме закону. З огляду на зміст та дух ст. 19 Конституції України вважаємо, що такі повноваження мають бути зафіксовані у текстах саме законів України. Важливо звернути увагу на те, що зміст ст. 19 Конституції України ставить питання щодо законності діяльності органів державної влади у залежність від трьох критеріїв, а саме:

– юридично визначеного переліку підстав застосування владних повноважень;

– юридичної визначеності змісту відповідних повноважень;

– юридичної визначеності щодо способів реалізації таких повноважень.

Значимо, що делегування державою саморегульвній організації своїх повноважень фактично розширює сферу застосування ст. 19 Конституції України, адже у цьому разі саморегульвна організація стає певною мірою квазідержавним суб'єктом організаційно-господарських повноважень. Отже,

зміст відповідного закону України, в якому має бути зафіксовано передавання державою своїх організаційно-господарських повноважень, повинен конструюватися за обов'язковим структурним відтворенням трьох названих критеріїв. Як видається, вимога ст. 19 Конституції України має імперативне значення, тому у випадку делегування державою владних повноважень доцільно було б ухвалювати окремі закони України про саморегульну діяльність на конкретному ринку, або галузі, або сфері професійних послуг тощо. Тому реалізацію нормотворчої функції саморегульної організації слід обумовлювати її обов'язковою трансформацією у нормативно-правову форму за участю законодавчого органу держави.

Наступна форма реалізації нормотворчої функції саморегульної організації умовно може бути названа її факультативною нормотворчістю. Йдеться про ініціювання з боку саморегульної організації проектів нормативно-правових актів, що стосуються регулювання тих чи інших сторін господарської або професійної діяльності їх учасників, що сприяли б оптимізації та підвищенню її ефективності. У цьому сенсі така форма реалізації нормотворчої функції тісно пов'язана із представницькою, зокрема в частині доведення законних інтересів учасників відповідних ринків до держави з метою гармонізації публічних і приватних інтересів. Як видається, саме ця правова форма є найбільш важливою в контексті поєднання державного регулювання та саморегуляції діяльності суб'єктів ринкових відносин, що складають зміст правового господарського порядку відповідно до ст. 5 ГК України.

Окремою формою нормотворчої функції саморегульної організації можна визначити нормотворчі пропозиції у зв'язку із зовнішньоекономічною діяльністю її учасників, коли глобалізація економічних відносин вимагає уніфікації міжнародно-правового режиму здійснення такої діяльності. Важливо зазначити, що вона може стосуватися як уніфікації міжнародно-публічно-правового регулювання, так і міжнародно-приватно-правового. Саморегульна організація сама по собі або у співпраці з аналогічними іноземними саморегульними організаціями чи асоціаціями підприємців тощо могли б ініціювати проекти міжнародних договорів, створення та кодифікації правових звичаїв міжнародної торгівлі.

Значущою є також контрольна функція, у межах якої здійснюються контрольні заходи, що забезпечують ефективність низки інших функцій. Так, у науковій літературі неодноразово зверталася увага на актуальність контрольної функції з погляду на те, що саморегульні організації, засновані на добровільному членстві, створюють можливість скасування ліцензування в окремих сферах регулювання і передавання відповідних повноважень державних органів саморегульним організаціям, зокрема у галузі контролю за дотриманням господарюючим суб'єктом законодавства, що регулює відносини, саме у цьому вигляді [1, с. 13–14]. Д. Грачов, звертаючи на контроль

саморегулівної організації за діяльністю своїх членів, відзначає, що контроль за саморегулівними організаціями та дотриманням правил саморегулівної організації може бути, по-перше, безпосереднім за дотриманням правил СРО, а по-друге, опосередкованим розглядом скарг юридичних і фізичних осіб на дії члена СРО, що порушують правила СРО [2, с. 21].

Принципово важливою для реалізації суспільного призначення саморегулівної організації є її засновницька функція, яка реалізується через ухвалення відповідних рішень загальними зборами щодо створення окремих органів саморегулівної організації або спеціальних фондів, призначених сприяти реалізації низки інших функцій саморегулівної організації. Слід зазначити, що волевиявлення учасників такої саморегулівної організації може бути недостатнім, коли відповідний орган має своїм завданням реалізацію владних регулятивних делегованих відповідним органом держави належних йому правомочностей. У цьому разі необхідною умовою для реалізації саморегулівною організацією засновницької функції має бути рішення такого органу державної влади про делегування повноважень, що зафіксоване у відповідному нормативно-правовому акті. Тоді постає питання щодо порядку утворення органів саморегулівної організації, адже відповідне гіпотетичне рішення саморегулівної організації, прийняте під умовою його схвалення державою, має бути попереднім юридичним фактом (преюдицією), що виступає необхідною умовою подальших імперативних дій органів організаційно-господарських повноважень. Важливою правовою формою реалізації засновницької функції саморегулівної організації в процесі їх послідовної трансформації в саморегулівних організаціях різних типів правосуб'єктності є створення саморегулівних організацій нового типу шляхом перетворення саморегулівних організацій як юридичної особи. Так, самоврядна приватна саморегулівна організація може бути перетворена на публічну саморегулівну організацію шляхом ухвалення відповідних рішень з боку як вищих органів самої саморегулівної організації, так і органів державної влади. Окремою формою реалізації засновницької функції саморегулівної організації є можливість створення, заснування нею разом з іншими саморегулівними організаціями відповідних асоціацій саморегулівних організацій, спрямованих на вирішення спільних завдань, спільне представництво саморегулівного руху перед органами державної влади.

Окремого розгляду потребує також представницька функція саморегулівної організації, що має низку сфер її реалізації. Саморегулівна організація за своїм призначенням спрямована на виконання представницької функції, але в широкому спектрі взаємодії з різними суб'єктами правовідносин.

Треба виділити реалізацію представницької функції в напрямі сприяння господарській діяльності членів саморегулівної організації, зокрема, представництво інтересів суб'єктів господарської або професійної діяльності як

окремої групи на ринку відповідних товарів та послуг перед споживачами. Саморегулівна організація у цьому сенсі інформує споживачів про високі стандарти професійної та господарської діяльності, що їх дотримуються її учасники, засоби, в тому числі делеговані від держави, забезпечення цих стандартів у практичній діяльності, переваги споживачів, що обирають товари та послуги учасників об'єднаних саме в цій саморегулівній організації, плани подальшого підвищення рівня кваліфікаційних вимог, вимог до якості відповідних товарів та послуг тощо. Таким чином, представництво саморегулівною організацією інтересів своїх учасників перед споживачами створює певного роду колективну ділову репутацію, яка є нематеріальним активом, що належить усім суб'єктам господарської та професійної діяльності, об'єднаним у такій організації.

Представницька функція саморегулівної організації реалізується також перед споживачами в зарубіжних країнах, включаючи навіть можливість створення їх некомерційних за змістом діяльності представництв за кордоном. Така ситуація може створити можливість втручання саморегулівної організації у відносини між своїм учасником — суб'єктом господарювання та іноземним споживачем, коли їх результатом може стати заподіяння шкоди діловій репутації національного товаровиробника, об'єднаного у відповідну саморегулівну організацію.

Саморегулівна організація може представляти своїх учасників перед іншими саморегулівними організаціями шляхом формування спільної позиції щодо місця саморегулівної організації у системі правового господарського порядку в Україні, лобіювання у вищих органах державної влади тих чи інших змін свого правового становища тощо.

Саморегулівні організації здійснюють, як уже певний час обговорюється у науковій літературі, представництво інтересів своїх учасників і в системі відносин саморегулівних організацій з органами державної влади [3, с. 466].

По-перше, це можуть бути відносини між саморегулівною організацією та відповідним органом державної влади з приводу делегування владних повноважень самій саморегулівній організації та їх реалізації.

По-друге, ще можуть бути відносини між саморегулівною організацією та законодавчим органом держави — Верховною Радою України або нормотворчими органами державної виконавчої влади з приводу вдосконалення правового регулювання відповідної господарської та професійної діяльності як такої, в яких саморегулівна організація лобіює інтереси своїх учасників, у тому числі шляхом пропозиції проектів нормативно-правових актів або вдосконалення змісту чинних.

По-третє, представницька функція саморегулівних організацій може реалізуватися в судовому порядку: через участь в адміністративному господар-

ському процесі, здійснення конституційної юрисдикції відповідними судовими органами.

Слід зазначити, що представницька функція саморегулівних організацій може реалізуватися в різних формах і за допомогою різних правових засобів. Так, представницька діяльність може бути реалізована засобами інформаційного впливу на суб'єктів ринку, органи держави, метою яких є створення соціально позитивного образу діяльності самої саморегулівної організації і, головне, її учасників. У той же час така представницька діяльність особливо у відносинах з органами державної влади, має відбуватися в правових формах і за допомогою юридичних засобів, наприклад, шляхом звернення до суду. Саморегулівна організація може виступати специфічним суб'єктом у відносинах з державою в контексті правових форм державно-приватного партнерства.

Висновки. Функціональна природа що складається з низки функцій, які вона повинна здійснювати відносно своїх учасників, споживачів відповідних товарів та послуг, держави, інших саморегулівних організацій, має включати такий перелік: акумулюючу та об'єднуючу, нормотворчу, засновницьку, регулятивну, представницьку, контрольну, інформаційно-аналітичну, освітньо-кваліфікаційну, судову, страхову та правоохоронну.

ЛІТЕРАТУРА

1. Басова, Г. В. Саморегулівні організації як суб'єкти підприємницького права [Текст] : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Г. В. Басова . — М., 2008. — С. 13–14.
2. Грачев, Д. А. Правовой статус саморегулируемых организаций [Текст] : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Д. А. Грачев. — М., 2008. — С. 21.
3. Сусллова, В. В. Саморегулівні організації за законодавством України: актуалізація проблематики [Текст] / В. В. Сусллова // Держава і право: зб. наук. пр. Юридичні і політичні науки. — 2007. — Вип. 38. — С. 466.

ФУНКЦИОНАЛЬНЫЕ ЗАДАЧИ САМОРЕГУЛИРУЕМОЙ ОРГАНИЗАЦИИ И ИХ ЗАКОНОДАТЕЛЬНОЕ ЗАКРЕПЛЕНИЕ

Сусллова В. В.

Рассмотрена проблема формирования концептуальных основ хозяйственно-правового регулирования саморегулируемой деятельности, позиции их общественного назначения и реализации ими ряда универсальных и специальных функций.

Ключевые слова: саморегулируемая организация, делегирование организационно-хозяйственных полномочий, функции саморегулируемой организации.

FUNCTIONAL TASK SELF-REGULATORY ORGANIZATIONS AND THEIR LEGISLATIVE CONFIRMATION

Suslova V. V.

We consider the problem of forming a framework of economic-regulation self-regulatory activities and positions them for public use and implementation of a number of universal and special functions.

Key words: *self-regulatory organization, delegation, organizational and economic powers, functions, self-regulatory organization.*

УДК 346.7:629.7

СПЕЦІАЛЬНИЙ РЕЖИМ ГОСПОДАРЮВАННЯ В ЛІТАКОБУДУВАННІ: УКРАЇНСЬКИЙ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Ю. Г. Бронова, здобувачка

Національна юридична академія України імені Ярослава Мудрого

Присвячено актуальній проблемі стимулювання розвитку літакобудівної промисловості України. Розглянуто заходи державного підтримання літакобудування. Розкрито сутність основних господарсько-правових засобів стимулювання деяких зарубіжних компаній авіавиробників.

Ключові слова: *спеціальний режим господарювання, державне регулювання господарських відносин, організаційно-господарські засоби стимулювання літакобудування.*

Постановка проблеми. Господарському праву порівняльно з іншими галузями права особливо притаманна регулятивно-динамічна функція. Господарське законодавство, зокрема ГК України, встановлює основні господарсько-правові засоби впливу держави на діяльність суб'єктів господарювання. Універсальною правовою формою впливу держави на економічні відносини згідно із ГК України є формування стратегії і тактики її економічної політики. Відповідно правовий механізм реалізації цієї політики утворює законодавство України, що регламентує діяльність з розроблення прогнозів і програм соціального розвитку, встановлює систему організаційно-господарських засобів впливу на діяльність суб'єктів господарювання тощо. Слід зазначити, що такі програми є концепціями розвитку, містять особливості державного регулювання певних видів, сфер економічних відносин і в той